

9. *Норт Д.* Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Пер. с англ. А.Н. Нестеренко ; предисл. и науч. ред. Б.З. Мильнера. – М. : Фонд экономической книги «Начала», 1997. – 180 с
10. *Олейник А.Н.* Институциональная экономика : учебное пособие / А.Н. Олейник // М. : ИНФРА-М, 2002. – 416 с.
11. *Терещенко Т.С.* Соціально-економічна категорія страхування : еволюційно-інституціональний аспект / Т.С. Терещенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vddfa/2010_1/Tereshc.pdf

В.Г. Кабанов

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародного бізнесу
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»*

А.М. Ванькевич

*студентка,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»*

Регулювання національної економіки валютними інструментами

У статті розглянуто окремі інструменти валютного регулювання національної економіки.

В статье рассмотрены некоторые инструменты валютного регулирования национальной экономики.

This article discusses some tools of currency regulation of the national economy.

Ключові слова: валютне регулювання, грошово-кредитна політика, валютна система, інструменти валютної політики.

Постановка проблеми

У сучасному глобальному світі валютний фактор набув зростаючого впливу на національні економіки окремих держав і світове фінансове середовище загалом. Зміни валютного курсу суттєво впливають на розвиток економічних процесів у національній економіці та зовнішньоекономічні позиції країни. Від валютного курсу залежить стан платіжного балансу, зовнішньої торгівлі, рух довгострокових і короткострокових капіталів.

Розвиток глобальної економіки, від якого залежить динаміка й ефективність національної економіки та посилення інтеграційних процесів, впливає на зміни у світовій фінансовій системі. Їх визначальною рисою є поступова відмова від практики використання державою жорстких валютних обмежень, аж до повного скасування в близькій перспективі. У зв'язку з цим реформування системи валютного регулювання в Україні передбачає обґрунтування державної валютної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Серед класичних наукових праць, у яких досліджуються проблеми валютного регулювання, роботи В. Петті, А. Сміта, Д. Рікардо, Дж. М. Кейнса та інших.

У розроблення нових підходів до валютного регулювання зробили внесок українські науковці: А.С. Філіпенко, Л.В. Руденко, О.В. Дзюблук, О.В. Шульгіна, С.В. Науменкова, К.Ф. Черкашова, а також Ю.М. Бездітко, З.В. Михайлів, М.І. Савлук та інші.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Однією з систем вирішення проблем залишається захист національної економіки коливань грошового ринку за допомогою валютного регулювання.

Формулювання цілей статті

Метою статті є систематизація інструментів валютного регулювання національної економіки.

Вклад основного матеріалу дослідження

Правові засади валютного регулювання в Україні закладені Декретом Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19 лютого 1993 р. №15-93, згідно з яким Національний банк України було визначено головним валютним органом країни та покладено на нього виконання функцій формування на підставі загальної економічної політики держави принципів і стратегії валютного регулювання, ліцензування діяльності з валютними цінностями, розроблення та впровадження системи курсоутворення та здійснення контролю за виконанням правил валютних операцій [6].

Складовими національної валютної системи є національна грошова одиниця, режим курсоутворення та умови конвертованості національної грошової одиниці, валютні нормативи й обмеження, система валютного регулювання та контроль, міжнародна ліквідність держави, регламентація готівкового та безготівкового обігу іноземної валюти, організація біржового та позабіржового валютних ринків, система міжнародних розрахунків, ліцензування операцій із валютними цінностями тощо [1].

Економічні, політичні та культурні зв'язки між різними країнами опосередковуються рухом коштів, пов'язаних із оплатою товарів і послуг, рухом капіталів. Цей рух коштів у міжнародних зв'язках визначає зміст валютних відносин. Зрозуміло, що глобалізація економічних процесів, поглиблення міжнародного поділу праці, формування світового ринку та інтегрування національних господарств у світову економічну систему визначають істотне зростання ролі валютних відносин, а відтак підвищують значення відповідних функцій держави з їх регулювання, що на практиці здійснюється у формі відповідної валютної політики.

Розбудова повноцінного валютного ринку в національній економіці та його ефективне регулювання є необхідною умовою формування відкритої ринкової економіки з усіма необхідними засобами стимулювання роботи суб'єктів господарювання в зовнішньоекономічній сфері. Важлива роль у цьому процесі належить центральному банку, що використовує сукупність інструментів впливу на валютні відносини.

Валютне регулювання займає провідне місце в реалізації економічної політики уряду. Залежно від мети валютне регулювання може стимулювати або стримувати економічний розвиток у країні та, відповідно, впливати на стан окремих секторів, галузей і підприємств, а також конкурентоспроможність національної економіки. Зміни ж у національній економіці та її місці у світовій економіці впливають на розвиток валютних відносин [7].

Метою валютного регулювання є створення ефективного механізму впливу на учасників валютних операцій шляхом визначення повноважень і функцій органів та агентів валютного регулювання, встановлення правил використання валютних цінностей, створення впливових інструментів валютного контролю та визначення відповідальності за порушення валютного законодавства, а також реалізація тих нормативно-правових актів, які ухвалюють органи законодавчої та виконавчої влади у сфері валютного регулювання.

До основних елементів, що становлять систему валютного регулювання, можна віднести:

- визначення переліку об'єктів, що мають статус валютних цінностей;
- закріплення статусу суб'єктів валютного регулювання;
- установлення порядку здійснення валютних операцій;
- визначення порядку формування валютних резервів;
- валютний контроль;
- підстави відповідальності за порушення валютного законодавства.

Незважаючи на те, що валютна політика є невід'ємною складовою макро-економічної політики держави загалом, вона має й низку специфічних завдань, зокрема:

- 1) забезпечення стабільного функціонування внутрішнього валютного ринку країни та недопущення кризових і спекулятивних явищ;
- 2) сприяння нормальній організації грошового обігу в країні для забезпечення товарообмінних операцій у зовнішньоекономічній сфері;
- 3) створення адекватних правових умов організації валютних відносин для розвитку зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання та припливу іноземних інвестицій;
- 4) лібералізація або обмеження можливостей суб'єктів господарювання у здійсненні валютних операцій залежно від загальних цілей економічної політики держави [5].

Найважливішим є процес формування та реалізації валютної політики на національному рівні, що здійснюється через діяльність центрального банку країни. Здійснення центральним банком своїх функцій як головного органу монетарного регулювання економіки визначає тісний зв'язок між його грошово-кредитною та валютною політикою [8].

Процес реалізації валютної політики у кожній країні забезпечується практичним використанням центральним банком певної сукупності інструментів.

Усі інструменти валютної політики залежно від способів їх використання та особливостей впливу на валютні операції можна умовно поділити на економічні та адміністративні (рисунок) [3, с. 108].

Економічні інструменти валютної політики передбачають використання різних засобів стимулювання економічної зацікавленості суб'єктів ринку в здійсненні

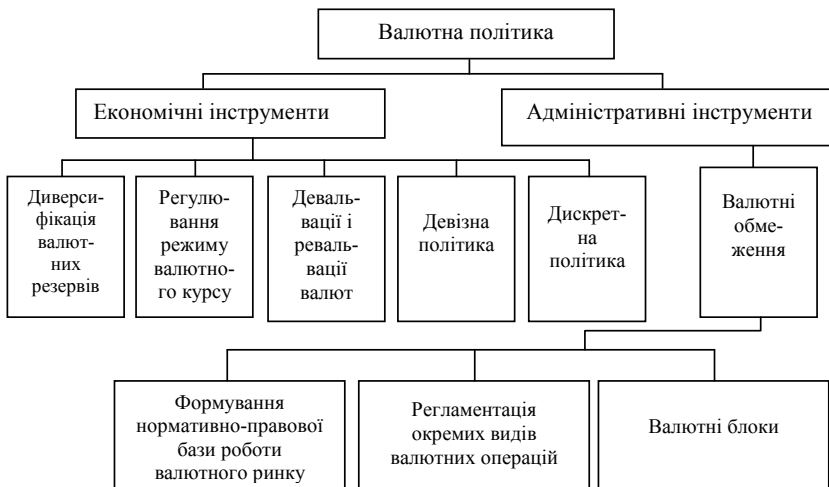

Рис. Інструменти реалізації валютної політики [3, с. 108]

сненні тих чи інших валютних операцій з метою впливу на динаміку обмінного курсу та інші макроекономічні параметри розвитку національного господарства. До складу основних економічних інструментів реалізації валютної політики центрального банку належать:

- 1) дисконтна політика;
- 2) девізна політика;
- 3) диверсифікація валютних резервів;
- 4) регулювання режиму валютного курсу;
- 5) девальвації та ревальвації валют [4].

Дисконтна політика – це система заходів центрального банку щодо встановлення та періодичної зміни облікової ставки за кредитами, що надаються комерційним банкам, з метою впливу на динаміку валютного курсу, стан платіжного балансу та рух капіталів, а також на динаміку кредитів, грошову масу та ціни. Отже, реалізація дисконтної політики центрального банку має як внутрішній, так і зовнішній аспекти.

Ефективність дисконтної політики як інструмента валютного регулювання має певні обмеження. Зокрема, якщо вплив капіталів із країни обумовлений політичною й економічною нестабільністю, то підвищення процентних ставок не здатне зупинити цей процес. Справді, в умовах кризи довіри до уряду й банківської системи, високого ризику вкладення капіталів, нестійкого курсу національної валюти та відсутності належних гарантій збереження іноземних інвестицій механізм дисконтної політики не здатний активно впливати на динаміку обмінного курсу. З іншого боку, досить складно з належним рівнем достовірності прогнозувати вплив конкретної зміни облікової ставки центрального банку на зміну кредитних вкладень в економіку та рух міжнародних капіталів, що не дає змоги достатньо оперативної й гнучко використовувати цей інструмент валютної політики для впливу на стан валютного ринку.

Девізна політика – це інструмент валютної політики, що впливає на обмінний курс національної валюти через купівлю-продаж державними органами іноземної валюти. Власне, поняття «девізи» означає платіжні засоби в іноземній валюті, призначені для міжнародних розрахунків. Девізна політика проводиться у формі валютних інтервенцій.

Валютна інтервенція – пряме втручання центрального банку в операції на валютному ринку з метою впливу на обмінний курс національної валюти через операції з купівлі-продажу іноземних валют.

Диверсифікація валютних резервів – це інструмент валютної політики центрального банку, який передбачає регулювання структури офіційних валютних резервів шляхом включення до їхнього складу іноземних валют різних країн. Під валютними резервами розуміють належні державі офіційні запаси іноземної валюти, що перебувають у центральному банку, банківських установах інших країн і міжнародних валютно-кредитних організаціях.

Режим валютного курсу – діяльність центрального банку, спрямована на встановлення порядку визначення та зміни обмінного курсу національної валюти відносно іноземних валют.

Необхідність визначення обмінного курсу обумовлена такими основними чинниками, як торгівля товарами, послугами, рухом капіталів і кредитів співставність цін світових і національних ринків, економічних показників різних країн, переоцінка суб'єктами ринку своїх зарубіжних активів.

Девальвація та ревальвація валют є інструментом валютної політики, сутність якого полягає в діяльності центрального банку країни, що спрямо-

вана на зміну обмінного курсу національної валюти в бік зниження чи підвищення [3].

Сучасний стан світової економіки та валютної системи, посилення процесів глобалізації та інтеграції України у світову економіку вимагають розроблення валютної політики, що враховує інтереси держави, суб'єктів господарської діяльності. У цей час значна частина заходів, які застосовувалися на Україні у сфері валютного регулювання, мають форму валютних обмежень. Обмеження виявляються вимушеними та необхідними заходами для підтримання стабільності валютного ринку, рівноваги платіжного балансу та забезпечення економічної безпеки.

На сучасному етапі розвитку економіки України ослаблення ролі державного регулювання у сфері валютного законодавства, наприклад, скасування або зниження обов'язкового нормативу продажу експортної валютної виручки, – захід передчасний. Кожний крок до реалізації концепції дерегулювання фінансових ринків в умовах несприятливого інвестиційного клімату може здійснювати суперечливий вплив на різні сектори економіки та види діяльності. У ті періоди, коли в економіці починають розвиватися негативні тенденції, необхідно повертатися до заходів жорсткого валютного регулювання [2].

Одним із найважливіших завдань органів валютного контролю є повернення валютної виручки за зовнішньоекономічними контрактами. Законом України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» від 23 вересня 1994 р. встановлено 180-денний термін надходження товарів і платежів за експортно-імпортними операціями резидентів. Недотримання зазначених норм тягне за собою застосування штрафних санкцій до резидентів-порушників.

Одним із актуальних завдань регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні є посилення дієвості заходів, що перешкоджають відпливу капіталу. За своєю природою відплив капіталу належить до категорії процесів, які не можна зупинити, не усунувши фундаментальні причини. Щоб відмежувати від зовнішньоторговельної діяльності величезну кількість фірм-одноденок, необхідно запровадити ліцензування зовнішньоекономічної діяльності. Проводити зовнішньоторговельну діяльність можуть лише ті фірми, які мають тривалий (не менше двох років) досвід роботи на внутрішньому ринку, бездоганну податкову і кредитну історію та кваліфіковані кадри, які вміють працювати на зовнішньому ринку. На наш погляд, таке обмеження доцільне для вдосконалення системи валютного контролю в Україні. Адже добре продумана й організаційно забезпечена процедура ліцензування може дати значний ефект щодо скорочення масштабів відпливу капіталу з країни. Однак такі заходи значно знизять зовнішній товарообіг України та розвиток зовнішньоекономічних зв'язків.

Один із методів вирішення проблеми неплатежів у зовнішньоекономічній діяльності – це використання факторингу. Перевагою факторингу над звичайним страхуванням ризику є те, що фактор у зазначений у контракті термін повністю виплачує кошти у визначеному обсязі експортеру, а потім за допомогою своїх важелів отримує цю суму від імпортера. Для порівняння: при страхуванні товару експортер отримує кошти лише за умови офіційного підтвердження неплатоспроможності імпортера. Факторингові операції при інкасовій формі розрахунків застосовуються в разі здійснення торговельних операцій із сумнівними або невідомими (новачками у сфері зовнішньоекономічної діяльності) контрагентами, а також експортерами, які мають проблеми з готівкою.

Висновки

Валютне регулювання є сукупністю нормативних документів, спрямованих на

регулювання потоків капіталу в країну та за її межі, а також валютних операцій, що здійснюються в межах національної економіки, з метою підтримання стабільності курсу національної грошової одиниці, достатнього рівня валютних резервів і збалансованості міжнародних платежів.

Валютне регулювання спрямоване, насамперед, на організацію міжнародних розрахунків, визначення порядку здійснення операцій з іноземною валютою та іншими валютними цінностями, отже, формою державного впливу на зовнішньоекономічні відносини країни.

Література

1. *Філіпенко А.С.* Міжнародні економічні відносини / А.С. Філіпенко. – К. : Либідь, 2006. – 384 с.
2. *Руденко Л.В.* Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції / Л.В. Руденко. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 632 с.
3. Валютна політика : підручник / О.В. Дзюблук. – К. : Знання, 2007. – 422 с.
4. *Шульгіна О.В.* Інструменти грошово-кредитного регулювання в процесі реалізації антикризової структурної політики / О.В. Шульгіна // Вісник Хмельницького національного університету. – Т. 1. – 2011. – № 2.
5. Валютне регулювання / С.В. Науменкова, К.Ф. Черкашова. – К. : Компринт, 2013. – 154 с.
6. Декрет Кабінету Міністрів України від 19 лютого 1993 року “Про систему валютного регулювання і валютного контролю” // Відомості ВР України, 1993, № 17.
7. Організаційно-правові засади управління валютним ринком України Т.В.Філіпенко // Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку. Теорія та практика державного управління. – Вип. 2 (29). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tpdu/2010_2/doc/3/06.pdf
8. *Журавка Ф.О.* Валютна політика в умовах трансформаційних змін економіки України [Текст]: монографія / Ф.О. Журавка. – Суми: Ділові перспективи; ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2008. – 334 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.academy.sumy.ua/images/stories/docs/K_ME/Zhuravka_1.pdf

Ю.В. Кірсанова

DESPRO,

експерт проекту, здобувач,

Одеський національний економічний університет

Фінансово-економічні аспекти утримання систем водопостачання та водовідведення в неприбуткових обслуговуючих кооперативах

У статті розглянуто сучасний стан і механізми утримання та поліпшення стану систем водопостачання і водовідведення, що перебувають на балансі або за договорами позики в обслуговуючих кооперативах зі статусом неприбутковості 0011. Запропоновано схеми формування резерву на відновлення з урахуванням положень Податкового кодексу.

В статье рассмотрены вопросы актуального состояния и механизмы модернизации систем водоснабжения и водоотвода, которые числятся на балансе или по договорам займа 0011. Предложены схемы формирования резерва на восстановление с учетом положения Налогового кодекса.

The article examines current status and mechanisms of maintenance and modernization of water supplying and sewerage systems, which are listed on a balance sheet or are the